

Dotační politika v ÚSES – stav a úskali současného systému

Darek Lacina

ÚSES je deklarován jako *veřejný zájem*. Jeho tvorba a zabezpečení často znamená určité omezení vlastnických práv. Po období, kdy všechno patřilo všem, se nalzáme v období, kdy obecně má půda své konkrétní vlastníky. Bohužel, tito vlastníci nejsou často hospodáři, ale pronajímatelé nebo hospodáři velice špatní a krátkozrací. Snaží se ze svého majetku získat maximální zisk s vynaložením minimálních nákladů. To je pochopitelné. Problém je, že se tak děje se vidinou okamžitého efektu, bez dlouhodobé koncepce. Na úkor budoucnosti. Způsobem "po nás potopa".

V tomto prostředí lze veřejný zájem prosadit jen a pouze nabídkou protihodnoty danému zisku. To je možné činit formou přímých dotací nebo nepřímo systémem určitých výhod. V současnosti je druhá možnost využívána minimálně (např. možnost daňových úlev plynoucích ze zařazení lesní půdy do kategorie lesů zvláštního určení). Zbývá tak především cesta přímých plateb za provedení nebo naopak zdržení se určitých činností. Tyto platby jsou nástrojem státu pro zabezpečení onoho výše zmiňovaného veřejného zájmu a jsou zprostředkovávány celým souborem dotačních titulů.

Stávající dotační politika se na jednu stranu může jevit dostatečnou a propracovanou, na stranu druhou je třeba upozornit na některé problémy, které s sebou přináší.

Dnešní "systém" dotací do ÚSES není vůbec systémem. Jednotlivé dotační tituly jsou rozděleny mezi několik resortů. Chybí vzájemná provázanost. To je způsobeno neochotou jednotlivých resortů ke vzájemné komunikaci a koordinaci přístupu k problematice. To pak vede k tomu, že realizace skladebného prvku ÚSES je možná z několika zcela rozdílných titulů, z nichž každý má specifické požadavky, kterým je třeba vyhovět, aby měl zájemce šanci dotaci získat. Čili: na straně jedné mám výběr, na straně druhé se může jednat (a často se to i stává) o potřebu vypracování několika zcela odlišných žádostí s vidinou, že to snad někde vyjde. A to nikdo ani nezaručí.

Problematickým se jeví směřování dotací na konkrétní činnosti. Pomineme-li některé dotace MZe do lesního hospodářství, které by bylo možno (za určitých a dosti omezujících podmínek) využít, zjistíme, že se obecně jedná výlučně o podporu tvorby (realizace) nových biocenter, biokoridorů, popř. interakčních prvků. Zcela je opomenut fakt, že tvorbu nové skladebné části ÚSES je třeba odborně vyprojektovat, daný objekt v terénu zaměřit, pak teprve realizovat jeho faktickou tvorbu a následně o něj dlouhodobě pečovat. Takže se nám celý proces dělí na čtyři etapy (projekce – vytýčení – realizace – péče), ale dotační tituly jsou směřovány pouze na jednu část, a tou je realizace. Proti případné námitce, že vymezení v terénu mají řešit komplexní pozemkové úpravy (KPÚ), je třeba poukázat na (ne)reálnost tohoto požadavku ve světle současných zkušeností (množství KPÚ, rychlost jejich tvorby a z toho plynoucí časový horizont pro pokrytí celé republiky lze odhadnout na desítky, ne-li stovky let). K tomu připočteme zbrklý a často zcela živelný prodej státní půdy na mnohdy pochybné záměry jejich nových vlastníků.

I otázka pomoci při financování projektů není zcela zanedbatelná. Vzhledem k tomu, že se jedná o zásahy do krajiny, je třeba souhlasu příslušných orgánů k danému záměru. A tento záměr je vyjádřen právě projektem, podle něž nejen že probíhá realizace, ale také lze kontrolovat, zda bylo učiněno to, co bylo deklarováno. A zde musím upozornit,

že sebeosvícenější vlastník, který je ochoten "strpět" na svém pozemku biocentrum či biokoridor, bude sotva ochoten ještě platit za odborný projekt.

Stejně tak může vlastníkovi činit potíže i údržba jednotlivých skladebných částí ÚSES. Z výsledkem tohoto vývoje se již začínáme setkávat, neboť např. obce odmítají realizaci ÚSES (byť i dotovanou) s poukazem na to, že nemají prostředky na požadovanou následnou péči, neboť se potýkají s dluhy za různé plynofikace, budování vodovodů a kanalizací atd. a jejich rozpočty jsou malé (zde je téměř pravidlem, že čím menší a chudší obec, tím více možných biocenter a biokoridorů v daném území). A to se již vůbec nebavíme o nějaké údržbě již dlouhodobě existujících skladebných částí ÚSES mimo lesní půdu.

Velkým problémem je i vyčíslení výše náhrad za ušlý zisk, ztrát na produkci a vícenákladů, což jsou reálné položky, které má vlastník na mysli, pokud je nucen hospodařit jinak, než chce sám. Dosud neexistuje jednotná metodika, která by byla oficiálně přijata zúčastněnými orgány a zároveň vyhovovala i různým resortům. Tím pádem nelze ani vyčíslit, kolik finančních prostředků by takové péče potřebovala, a tím pádem chybí i snaha o nalezení cest, jak dané prostředky pro tyto účely získat.

I z těchto důvodů nelze přistoupit na systém "nárokových dotací". Co takový systém znamená? Specifikaci společenské objednávky a nabídku ceny za uspokojení této objednávky. Přeloženo do srozumitelnější podoby – společnost prostřednictvím státu (ale třeba i samosprávy) vymezí zájmové plochy (v tomto případě biocentra, biokoridory), stanoví přesný a kontrolovatelný stav pro danou lokalitu, a za udržování nebo uvedení do tohoto stavu nabídne přesně určené finanční prostředky. Pak již bude na vlastníkově, jestli na tento "obchod" přistoupí. Samozřejmě vše musí být nastaveno tak, aby vlastník (popř. uživatel) byl k motivován. Každopádně by měl mít jistotu, že za předpokladu splnění daných podmínek má **nárok** (proto "nárokové" dotace) na smlouvané prostředky.

Např.: Bude-li vlastník louky zabezpečovat péčí o luční porost takovým způsobem, aby se nesnižovala jeho vysoká biodiverzita a nedocházelo k jiným škodám (např. vodní eroze), pak dostane každý rok předem dané prostředky, aniž by musel vypracovat stoh potřebných "lejster" a pak čekat, jestli na jeho péči zbudou peníze, popř. v jakém množství. Vše by fungovalo na dlouhodobém smluvním vztahu. Platba by přitom nebyla vázána na konkrétní činnost, ale na její výsledek. To znamená, že by bylo na vlastníkově, aby si sám rozhodl jak docílit toho, aby vyhověl požadavkům na daný výsledek.

Ing. Darek Lacina, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, detašované pracoviště Brno